

ABD'nin Afganistan'dan Geri Çekilmesi ve Taliban'ın Kabil'e Girişine İlişkin Haberlerin Medyada Sunumu: azattyk.org, super.kg ve sabah.com.tr, sozcu.com.tr Haber Sitelerinin Analizi

Presentation of the News on the Withdrawal of the USA from Afghanistan and the Entry of the Taliban into Kabil: Analysis of azattyk.org, super.kg and sabah.com.tr, sozcu.com.tr News Sites

Betül PAZARBAŞI¹

Farida KACHYBEKOVA²

Öz: Medya (dış) politika yapım sürecinde stratejik aktör olarak yer almaktadır. Dış politika alanında gündem medya aracılığıyla oluşturulmakta, medya, kamuoyu ve dış politika ilişkilerinin bütünleştirici bir modelini sunmaktadır. Medya ön plana çıkarmak istediği konular hakkında baskın bir çerçeve çizmekte ve hangi argümanların savunulacağını, kamuoyu algısının nasıl şekilleneceğini belirleyebilmektedir. Çerçeveleme olayların medya tarafından anlamlandırma şeklini ifade etmektedir. Bu makale ABD ve müttefik kuvvetlerinin Ağustos 2021'de Afganistan'dan geri çekilmesinin ve Taliban'ın Kabil'e girişinin Türk ve Kırgız medyası tarafından nasıl ele alındığını incelemeyi hedeflemektedir. Robinson'un (2001) medya-politika etkileşim modelini esas alan çalışmada medyadaki baskın çerçevelerin neler olduğunu ve medyanın yaklaşımının ne olduğunu belirlemek amacıyla seçilen dört internet haber sitesindeki (Kırgızistan'dan azattyk.org ve super.kg, Türkiye'den sabah.com.tr, sozcu.com.tr) konuya ilişkin haberler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmektedir. Amerika'nın geri çekilmesi ve Taliban'ın 20 yıl sonra yönetimi yeniden ele geçirmesi Afganistan'da iç savaş, terör ve kitlesel göçlerin artacağı yönündeki endişeleri uluslararası boyutta artırmakta, uluslararası toplum ve bölge ülkeleri gelişmeyi politik bir sorun olarak tartışmaktadır. Elde edilen bulgular analiz kapsamına alınan gazetelerdeki baskın çerçevelerin Taliban/Talibanlaşma tehdidi yönünde olduğunu ve istikrarsızlığın giderek arttığı senaryoda hükümetin resmi politikası ekseninde politika belirsizliğine yoğun olarak dikkat çekildiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: ABD'nin Geri Çekilmesi, Taliban, Kabil, Medya, Dış Politika

¹ Corresponding Author, Assoc. Prof. Dr., Kocaeli University e-mail: bpazarbasi@kocaeli.edu.tr ORCID: 0000-0001-5199-4867

² Postgraduate e-mail: faridakachybekova19@gmail.com ORCID: 0000-0003-0472-077X

Atf/Citation: Pazarbaşı, B. ve Kachybekova, F. (2022). ABD'nin Afganistan'dan Geri Çekilmesi ve Taliban'ın Kabil'e Girişine İlişkin Haberlerin Medyada Sunumu: azattyk.org, super.kg, ve sabah.com.tr, sozcu.com.tr Haber Sitelerinin Analizi. Intermedia International e-Journal, 9(17) 255-272. doi: 10.56133/intermedia.1164979.

Extended Abstract: Democracy obliges the public opinion to play an active role in shaping all political processes. It provides an integrative model of media, public and foreign policy relations in times of international crisis. Media as a strategic actor is among the makers of foreign policy. The media is an important component of the policy outputs and decisions of governments, as well as an important component of the environment that foreign policy decision makers consider when developing their policies. Media participation is a two-way but complex process. Media plays an important role in gathering, framing and distributing information. Framing is the primary means by which the media shapes the public agenda. News framing is defined as the process by which journalists select and highlight certain aspects of social facts while concealing others, offering the viewer/reader a perspective to understand and evaluate social events. When news reports have critical framework, the government can be forced to develop policies on the subject and the media can significantly influence policy. News content is influenced by the dynamic political environment in which the press is involved. When a country is directly involved in an international conflict, the immediate effects on society encourage the news media to act as alarm systems alerting the public to emerging problems. In the field of foreign policy, the mainstream media does not act independently in framing events, preferring to rely instead on high-level government officials.

This study discusses the media framework of the current political situation, which started with the US withdrawal from Afghanistan and the Taliban's entry into Kabul, in the context of foreign policy, on the axis of Pier Robinson's policy-media interaction model. Analyzes the news in Turkish and Kyrgyz media. The policy-media interaction model assumes that the influence of the media on politics occurs in specific situations, emphasizing these conditions as (1) policy uncertainty and (2) critically framed media coverage that empathizes with people in pain. After the Bonn conference held on December 05, 2001 to decide the political future of Afghanistan, the withdrawal of US forces from Afghanistan, global political actors continued to be undecided about the future of Afghanistan and began to officially recall the US soldiers from Afghanistan under these uncertain policy conditions. New uncertainties have emerged regarding Afghanistan's internal security.

The dominant paradigm in media-government relations is that news in the field of foreign policy follows the leadership of the policy maker elite. The elite influence the media and public's perception of international relations, and journalists act in line with policy makers. The approach of the media in the field of foreign policy becomes clear depending on the certainty of the policy carried out. The withdrawal of the USA and its allies from Afghanistan and the re-emergence of the Taliban cause political uncertainty in the country and closely affect the policies of the countries in the region. As the Taliban regain power in the country, security concerns about violence/terrorism and mass migration are increasing. The common concern of almost all countries in the region is the neighboring Central Asian countries with porous borders, the inability to prevent unauthorized flow of Afghan refugees at the point of crossing the border, as a result of the Taliban regime will take drastic measures.

It is a problem that the media produces news in line with the government's official policy and supports this policy with elite discussions, rather than an objective journalism approach in the field of foreign policy. From this point of view, the study aims to reveal the prevailing frameworks regarding the withdrawal of US and allied forces from Afghanistan and the entry of the Taliban into Kabul, and the current approach of the media regarding the withdrawal of American and NATO forces from Afghanistan. . It is thought that the study will contribute to the existing literature on state media relations in the context of policy.

This study discusses the media framework of the current political situation, which started with the withdrawal of the USA from Afghanistan and the entry of the Taliban in Kabul, in the context of foreign policy, on the axis of Pier Robinson's policy-media interaction model, and analyzes the news covered by the Turkish and Kyrgyz media. Focuses (azattyk.org and super.kg from Kyrgyzstan; sabah.com.tr and sozcu.com.tr).

In addition to their ideological views, the circulation rates in their countries were also determinant in the selection of newspapers. The time frame of the study is between 10-30 August 2021, which covers the period when the US withdrawal from Afghanistan and the Taliban dominance began to increase. In the research, in which the census sampling technique was used to collect the data, 7 frames were determined to reveal the media-government relationship and a total of 229 news published on four selected internet news sites were analyzed.

By emphasizing the importance of the politics-media relationship, the findings obtained in the study, which aims to reveal how foreign policy issues are framed in the Turkish and Kyrgyz media and how the media approaches the issue, showed that the main arguments are as follows. media interaction model. All the newspapers analyzed within the scope of

the research reveal that after the entry of the Taliban to Kabul and the withdrawal of the American forces from Afghanistan, the events were mostly framed in the context of instability in parallel with the increase in the threat of Taliban/Talibanization.

The fact that the media maintains the understanding of journalism in line with the official policy of the government in line with the national interests of the country and realizes the framed issues through the discussions of the elites has also been clearly found within the scope of the selected topic for analysis. However, this study has limitations as the researchers analyzed only four internet news sites. It will be beneficial in terms of scientificity to repeat the subject with similar studies to be carried out in the future and to reveal whether the main arguments are supported with the findings obtained from the analyzes.

Key Words: *The U.S Withdrawal, Taliban, Kabil, Media, Foreign Policy*

GİRİŞ

Demokrasi, kamuoyu görüşlerinin dış politika dahil olmak üzere tüm politik süreçleri şekillendirmede aktif rol oynamasını zorunlu kılmaktadır. Uluslararası kriz dönemlerinde medya, kamuoyu ve dış politika ilişkilerinin bütünleştirici bir modelini sunmaktadır. Dış politikanın yapımcıları arasında liderler, vatandaşlar, elitlerin yanı sıra en önemli stratejik aktör olarak hiç şüphe yok ki medya yer almaktadır. Dış politika alanında gündem medya aracılığıyla oluşturulmaktadır. Medya üretmiş olduğu haberlerle kamuoyu ve dış politika arasındaki ilişkiyi tüm yönleriyle etkileyebilmektedir. Medya dış politika karar vericilerinin politikalarını geliştirirken dikkate aldıkları ortamın önemli bir bileşeni olduğu kadar, hükümetlerin politika çıktılarının ve kararlarının bir bileşenini de sunmaktadır. Medya, dış politika karar verme ortamının çok önemli bir parçası, sürecin sadece girdi aşaması değil, aynı zamanda tüm yönleriyle liderlerin politika yaptığı bir çıktı ortamını da ifade etmektedir.

Medya, dış politikaya ilişkin tasarılanmış iletileri ile ön plana çıkarmak istediği konular hakkında baskın bir çerçeve çizmekte, neyin gerçek sayılacağını ve hangi argümanların savunulacağını belirleyebilmektedir (Schön & Rein, 1994, s. 23). Böylece kamuoyunun algı ve düşünce kalıplarını değiştirebilmekte, kamuoyunu istediği gibi yönlendirebilmekte hatta şekillendirebilmektedir. Medya bilgiyi toplama, çerçeveleme ve dağıtma noktasında önemli rol oynamaktadır. Çerçeveleme, medyanın kamuoyunu ve kamuoyu gündemini şekillendirdiği birincil araçtır. Olayların ve konuların organize edilme, gazeteciler ve editörler tarafından anlamlandırılma şeklini ifade etmektedir. Haber çerçeveleme, gazetecilerin sosyal gerçeklerin belirli yönlerini seçip vurgularken diğerlerini gizlediği, izleyiciye/okuyucuya sosyal olayları anlaması ve değerlendirmesi için bir bakış açısı sunduğu süreç olarak tanımlanmaktadır (Entman, 2003, s. 5). Medya çerçevelerini belirlemek, kamuoyunun nasıl şekillendiğini anlamak açısından oldukça önemlidir. Politik aktörler için medyayı kontrol altında tutmak yegâne hedeftir. Haber içerikleri, basın içinde bulunduğu dinamik politik ortamlardan etkilenmektedir (Cottle, 2006, s. 6). Bir ülke doğrudan uluslararası bir çatışmaya dahil olduğunda, toplum üzerindeki ani etkiler, haber medyasını, halkı ortaya çıkan sorunlara karşı uyarıcı alarm sistemleri olarak çalışmaya teşvik etmektedir (Zaller, 2003). Dış politika alanında ana akım medya olayları çerçevelemede bağımsız hareket etmemekte, bunun yerine üst düzey hükümet yetkililerine güvenmeyi tercih etmektedir (Lawrence, 2010).

Bu çalışma, dış politika bağlamında Taliban'ın Kabil'e girişi ile başlayan mevcut siyasi durumun medya çerçevesini Pier Robinson (2001)'un politika-medya etkileşim modeli ekseninde tartışmakta, Türk ve Kırgız medyası tarafından ele alınan haberlerin analizine odaklanmaktadır. ABD ve müttefiklerinin Afganistan'dan çekilmesi, Taliban'ın yeniden ortaya çıkması ülkede siyasi belirsizliğe yol açarken, bölgedeki ülkelerin politikalarını da yakından etkilemektedir. Taliban'ın ülkede iktidarı yeniden ele geçirmesi sonucunda ortaya çıkan şiddet/terör olayları ile ilgili güvenlik endişeleri artmaktadır. Bölgedeki hemen hemen tüm ülkeler için ortak endişe, Taliban'ın iktidarda olmasının bir sonucu olarak her ne kadar sınırları geçiren olan komşu ve Orta Asya ülkeleri sert tedbirler alacaklarını belirtmiş olsalar da sınırı izinsiz geçme noktasında Afgan mülteci akışının önlenemeyeceği yönündedir. Türkiye ve Kırgızistan medyası Afganistan krizini bölgesel politikaları üzerinde potansiyel etkileri olduğu düşüncesinden hareketle politik sorun olarak görmektedir.

Çalışma, ABD ile müttefik kuvvetlerin Afganistan'dan çekilmesi ve Taliban'ın Kabil'e girişinin medyada sunumuna ilişkin Türkiye ve Kırgızistan'da yayınlanan toplam dört haber sitesindeki konuya ilişkin haberleri içerik analizi yöntemi ile analiz etmektedir. Gazetelerin seçiminde ideolojik görüşlerinin yanı sıra ülkelerindeki tiraj oranları belirleyici olmuştur. Medyanın dış politika alanında nesnel habercilik anlayışı yerine hükümetin resmi politika-

sı ekseninde haber üretmesi ve elit tartışmalarla bu politikayı desteklemesi problem teşkil etmektedir. Çalışma bu noktadan hareketle şu soruları sormaktadır. ABD ile müttefik kuvvetlerin Afganistan'dan çekilmesi ve Kabil'e giren Taliban ile ilgili baskın çerçeveler nelerdir? Amerika ve NATO güçlerinin Afganistan'dan çekilmesi ile ilgili medyanın mevcut yaklaşımı nasıldır? Soruların yanıtlarını ortaya koyabilmek için çalışmada öncelikle politika konuları bağlamında medya-hükümet ilişkisinin teorik bilgisine yer verilmekte, ardından Afganistan'ın işgali ve Taliban'ın ortaya çıkışı açıklanmaktadır. Analiz kısmında ise Taliban'ın Kabil'e girişi ve ABD ile Batılı güçlerin Afganistan'dan çekilme sürecinin Türk ve Kırgız medyasında sunumuna ilişkin analiz yer almaktadır.

1. Politik Konular Odağında Medya- Hükümet İlişkisi

Mevcut literatürün çoğu medya ve hükümet arasında kritik ilişkiler kuran faktörleri değerlendirmek için (Din vd., 2021; Hallin, 1986; Herman & Chomsky, 1988; Bennett, 1990; Entman, 2003; Lawrence, 2000; Robinson, 2017) politik konulara odaklanmaktadır. Medya-politika ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar medya küreleri modeli (Hallin, 1986), imalat rıza modeli (Herman & Chomsky, 1988) indeklemeye modeli (Bennett, 1990) ve politika-medya etkileşim modeli (Robinson, 2001) gibi elit merkezli modelleri içeren geniş teorik bir perspektif sunmakta, medya, politika veya hükümet ilişkisinin teorik temelleri sayesinde Cohen, 1994; Robinson 2001; Entman, 2003 dış politika yapımında medyanın rolüne dair farklı argümanlar ortaya koymaktadır.

Politika- medya etkileşim modeli, medyanın politika üzerindeki etkisinin belirli durumlarda ortaya çıktığını varsaymakta, bu koşulları (1) politika belirsizliği (Gowing, 1994, s. 38; Minear vd., 1997, s. 73) ve (2) acı çeken insanlarla empati kuran eleştirel çerçeveli medya kapsamı olarak vurgulamaktadır. Böylesi bir durumda, medyada yer alan eleştirel haberlere karşı koyacak açıkça tanımlanmış bir politika çizgisi olmayan politika yapıcılar, medya kaynaklı kamuoyu baskısı veya olası olumsuz kamuoyu tepkisi korkusu nedeniyle insani bir kriz sırasında müdahale etmek zorunda kalabilmektedirler. Politika- medya etkileşim modeli, Hallin (1986) ve Bennett (1990) tarafından geliştirilen basın-devlet ilişkilerinin teorik çerçevesine katkı sağlamaktadır. Yazarlar, ABD medya içeriğinin seçkinlerin gündemlerini yansıtmaya eğiliminde olduğunu savunmakta, politika-medya etkileşim modelinin, medya kapsamının yürütme politikasını etkileyebileceği ve değiştirebileceği koşulları ayrıntılı şekilde ortaya koyarak teorik çerçeveyi genişletmektedirler.

Medya hükümet ilişkileri alanındaki baskın paradigma dış politika alanında haberlerin politikanın yapıcısı olan seçkinlerin liderliğini takip ettiği yönündedir (Nakahara & Shahin, 2021). Seçkinler medya ve kamuoyunun uluslararası ilişkiler konusundaki algısını etkilemekte, gazeteciler politika yapıcılarla aynı çizgide hareket etmektedir. Herman ve Chomsky'nin (1988) propaganda modeli, süreci daha araçsal olarak görmekte ve seçkinlerin dış politika kararları için haber medyasının yardımıyla 'rıza ürettiğini' iddia etmektedir.

Dış politika alanında medyanın yaklaşımı yürütülen politikanın kesinliğine bağlı olarak netleşmektedir. Politika kesinliğinin kavramsallaştırılması, politika çalışmaları literatürüne (Smith & Clarke, 1985; Hilsman, 1987; Baumgartner & Jones, 1993) dayanmaktadır. Bir konuyla ilgili resmi politika olmadığında, (2) politika çizgisi sık sık değiştiğinde ve (3) yürütmenin alt sistemlerinin politika üzerinde bölünebildiği ve farklı politikaları takip ettiği veya savunduğu durumlarda politika belirsizliği gözlenebilir sonuçlar doğurmaktadır (Robinson, 2000). Afganistan'ın siyasi geleceğine karar vermek için 05 Aralık 2001'de düzenlenen Bonn konferansından (Maley, 2008) ABD güçlerinin Afganistan'dan çekilmesine kadar, küresel siyasi aktörler, Afganistan'ın geleceği konusunda kararsızlıklarını sürdürmüş, söz konusu belirsiz politika koşullarında, ABD askerlerini Afganistan'dan resmen geri çağırılmaya karar verdiğinde, Afganistan'ın iç güvenliğiyle ilgili yeni belirsizlikler ortaya çıkmıştır.

2. Tarihsel Arka Plan

Jeopolitik açıdan stratejik öneme sahip olan ve tarihsel süreçte farklı devletlerin hâkimiyeti altında bulunan Afganistan dış müdahaleler nedeniyle istikrarsız bir ülke olarak uluslararası gündemdeki yerini korumuştur. Sovyetler'in 1979'da Afganistan'ı işgali ile başlayan çatışmalar günümüze kadar gelmiştir. Sovyetler Birliği on yıl boyunca Afgan topraklarında savaşmış, herhangi bir sonuç alamayacağını anladığında ise 1989'da geri çekilme kararı almıştır. Sovyet güçleri Afganistan'dan çıktıktan sonra ülke içinde iç savaşlar başlamıştır. O dönemdeki Afganistan'ın Cumhurbaşkanı Mohammed Nacibulla ülkeyi yönetmeye gücü yetmediği için istifa etmek zorunda kalmıştır. Nacibulla'nın iktidardan gitmesiyle durum daha da kötüleşmiştir. Bu kaos sürecinde Taliban hareketi devreye girmiş ve bölgelerdeki savaşları durdurup, ülkeyi bir düzene sokmak konusunda başarılı olmuştur (BBC, 2021). İç savaşlar-

dan yorulmuş olan Afganistan halkı da yönetimin Taliban'ın eline geçmesini istemiştir. Böylece Afgan halkıyla Taliban'ın taleplerinin örtüşmesi sonucu Taliban hareketinin gücü artmış ve hızla büyümeye başlamıştır. 1994 yılında Kandahar'da medrese öğrencilerinden oluşan bir grubun eylemleriyle ortaya çıkan ve Afganistan'ı bütünüyle ele geçirmeyi amaçlayan Taliban 27 Eylül 1996'da Kabil'e girerek ülke yönetimini kendi eline almıştır (Ahmetbeyoğlu, 2004, ss. 343-344.). Taliban'ın kurucusu Mohammad Omer adındaki bir Molla'dır. Omer, 2013 yılındaki ölümüne kadar Taliban'ı yönetmiştir. 15 Ağustos 2021 yılında Afganistan'ı yeniden ele geçiren Taliban hareketi 60 yaşına basmakta olan Haybatullah Ahundzade tarafından yönetilmektedir (Sputnik, 2021).

Taliban kavramı kök olarak Arapçadaki "talebe" kelimesinden türemektedir. Talebe bir şeyi aramak, bir şeyin yolunu tutmak, bir şeyi rica etmek ve istemek anlamına gelmektedir (Mutçalı, 1995, s. 524). Talip kelimesi ise bir şeyin peşine düşen, talepte bulunan, aday, din dersi gören medrese öğrencisi manalarını ifade etmektedir. Öğrenci anlamına gelen Talip kelimesine Farsça çoğul eki eklenerek Taliban kelimesi türetilmiştir. Taliban hareketi medrese öğrencileri tarafından oluşturulduğu için medya onu Taliban İslami Hareketi, Taliban Grubu ya da sadece hareket olarak adlandırmaktadır (Zaeef, 2010, s. 65 akt. Ahmadi, 2011). Sovyet güçleri Afganistan'a girdiğinde vefat eden mücahitlerin çocukları için medreseler kurulmuş, orada dini eğitim gören öğrenciler kendilerini talebeler grubu yani Taliban olarak adlandırmışlardır (BBC, 2021). Mücahitler İslam adına savaşan kişiler anlamına gelmektedir.

İlk başlarda Taliban hareketi temel amacının hükümet kurmak ve iktidara gelmek değil ülkedeki kaosu durdurmak, hukukun ve düzenin yeniden kurulmasını, yönetimin "iyi Müslümanlar" dan meydana gelen bir hükümete geçmesini sağlamak olduğunu belirtmiştir (Müjde, 2001, ss. 17-18). Ancak 1994- 1996 yılları arasında Taliban'ın karar alma sürecinde köklü bir değişiklik olmuş ve liderlik anlayışı ortaya çıkmıştır. 1996 yılında Kabil'i ele geçirdikten sonra Afganistan'da Emirlik gibi İslam devletini kurmayı amaçladıklarını açıklamışlar, bu süreçte Taliban'ı sadece Suudi Arabistan, Pakistan ve Birleşik Arap Emirlikleri tanımışlardır. Diğer ülkeler Taliban iktidarını tanımaktan vazgeçmişlerdir. Bu noktada onların yönetim sistemlerinin laik yapıya sahip olmaması etkili olmuştur. Çünkü Taliban yönetimi kadınların hukuki haklarını sınırlamak ve onların eğitim görmesini, çalışmasını yasaklamakla işe başlamış, insan hakları ihlalleri artmıştır. Taliban'ın bu hareketi dünyadaki birçok ülkeyi tehdit etmiştir (BBC, 2021). 1996-2001 yılları arasında Afganistan'ı yöneten Taliban 7 Ekim 2001 yılında ABD'nin 11 Eylül 2001 Terör Saldırılarından sonra Usame bin Ladin'i koruduğu gerekçesiyle Amerika ve İngiltere'nin düzenlediği askeri operasyonla iktidardan uzaklaştırılmıştır.

Taliban Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından terör örgütü olarak ilan edilmiştir. Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Kırgızistan'da da Taliban hareketi terör örgütü olarak tanınan ve faaliyet göstermesi yasaklanan dini bir gruptur. 20 yıldan sonra Taliban'ın Afganistan'da iktidarı yeniden eline geçirmesi Orta Asya devletleri içinde Kırgızistan açısından da siyasi, ekonomik, güvenlik noktasında endişe ve tehdit yaratmaktadır. Kırgızistan'ın bağımsızlığına kavuştuğu dönemlerden (yani 1991 yılından itibaren) 2001 yılına kadar Kırgızistan ile Afganistan arasında geniş kapsamlı bir ilişki kurulamamıştır. Bunun temel nedeni Afganistan'daki iç savaşlar ve 1996 yılında iktidarın Taliban'a geçmesidir. 2001 yılında Taliban rejimi kaldırıldıktan sonra Kırgızistan'da Afganistan büyükelçiliği aynı zamanda Afganistan'da da Kırgızistan büyük elçiliği açılarak hem ekonomik hem ticari alanlarda hızlı gelişmeler gerçekleştirilmiştir (Sputnik, 2021). Benzer şekilde Taliban hareketi Türkiye'de de terör örgütü olarak tanınmaktadır. Türkiye'de terör grubu olarak faaliyetleri yasaklanmış olan Taliban Afganistan'ın modern devlet olarak gelişmesi için büyük yardımlarda bulunmuş laik Türkiye Cumhuriyeti'ni sevmemiştir (Saray, 2002, s.2).

Afganistan'da başta El-Kaide olmak üzere diğer terör örgütlerini yok etmek ve güçlü Afgan ordusunu kurmak amacıyla 2001'de askeri müdahale gerçekleştiren ABD ve NATO güçleri 20 yıl boyunca Taliban'a karşı verdiği askeri mücadelede başarıyı sağlayamamış, 2021'in temmuz ayında işgali sona erdirerek geri çekilme kararı almıştır. Geri çekilme ülkede siyasi, askeri, ekonomik, sosyal tüm alanlarda istikrarsız sonuçlar yaratabilecek gelişmeleri de beraberinde getirmiş, 15 Ağustos'ta Taliban'ın Kabil'e girmesi ve kendi rejimini başlatması dünyayı endişeye sokmuştur. Afganistan'da yaşanan gelişmeler, Taliban'ın diğer Afgan etnik ve siyasi gruplarını bünyesine katarak istikrarlı ve kapsayıcı bir hükümet kuramaması halinde militan şiddetinin artmasından endişe duyan ülkeleri tehlikeli bir durumda bırakmaktadır. Taliban'ın kadın ve azınlık haklarına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmesi ve uluslararası toplumun küresel terörizm konusundaki endişeleri gidermesi hayati önem taşımaktadır. Afganistan'daki kaos, bölgede terörizm, kitlesel mülteci akını ve yoğunlaşan bölgesel vekalet savaşları ile sonuçla-

nacaktır. İstikrarlı bir Afganistan, Güney Asya'da bölgesel barış ve istikrarın da anahtarı olacaktır. Taliban'ın denetimi altında kalan Afganistan'ın durumu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi başta olmak üzere birçok uluslararası örgüt tarafından tartışmaya açılmakta, Afganistan'da barışın geleceği için uluslararası toplum son derece önemli rol oynamaktadır. Özellikle Rusya, Çin, Hindistan, Pakistan, Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) gibi küresel aktörlerin yaklaşımı barış sürecini baltalayabilecek veya ilerletebilecek önemli faktörlerin başında yer almaktadır.

3. Metodoloji

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma medya-politika etkileşim modeline odaklanmakta, Türkiye ve Kırgızistan'dan seçilen dört internet haber sitesini analiz ederek hükümet-medya ilişkisini ABD ve NATO güçlerinin Afganistan'dan çekilmesi, Taliban'ın Kabil'e girişi ekseninden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gazetelerin seçiminde ideolojik görüşlerinin yanı sıra ülkelerindeki tiraj oranları belirleyici olmuştur.

3.2 Araştırmanın Objesi ve Yöntemi

Araştırma objesi olarak Kırgızistan'dan azattyk.org ve super.kg ile Türkiye'den sabah.com.tr ve sozcu.com.tr adlı haber siteleri seçilmiş ve söz konusu haber sitelerinde ABD ve NATO güçlerinin Afganistan'dan çekilmesi, Taliban'ın Kabil'e girişi ile ilgili yayınlanan haberler analiz edilmiştir. Araştırmanın zaman çerçevesi ABD'nin, Batılı güçlerin Afganistan'dan geri çekilmesi ve Taliban hâkimiyetinin artmaya başladığı dönemi kapsayan 10-30 Ağustos 2021 tarihleri arasındadır. Veri toplama için sayım örnekleme tekniğinin kullanıldığı araştırmada medya-hükümet ilişkisini ortaya koyabilmek için 7 çerçeve belirlenmiş ve seçilen dört internet haber sitesinde yayınlanan toplam 229 haber içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi bilimsel araştırma yöntemleri içerisinde en çok tercih edilen araştırma yöntemlerinden biridir. Araştırma sorununun sistematik ve tarafsız bir şekilde sunulmasını hedef alan içerik analizi sayısı yüksek olan bilgilere ulaşabilmek amacıyla uygulanmaktadır (Rouke & Anderson, 2004). Burada sayısal ve istatistiksel veriler ön plana çıkmaktadır. Araştırmacı belgenin objektif ve istatistiki raporunu hazırlayabilmekte ve tarama araştırmasında olduğu gibi verileri ortaya koyabilmektedir (Neuman, 2012). Görüşme, gözlem veya dokümanlar yoluyla elde edilen veriler içerik analizinde dört aşamada analiz edilip sistematik hale getirilmektedir: verilerin kodlanması; kod, kategori ve temaların bulunması; bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Baltacı, 2019), içerik analizinin aşamalarını oluşturmaktadır.

Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi türlerinden biri olan kategorisel analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Kategorisel analiz tekniğinde, kategorilerin frekansı saptanmakta, veriler oluşturulan kategorilere dağıtılarak analiz edilmektedir (Bilgin, 2006, s. 19). Böylece yoğunluk ve önem saptanmaktadır. Araştırma kapsamında nicel analiz yoluyla edilen ABD'nin geri çekilişi ve Taliban'ın Kabil'e girişi ile ilgili haberlere ilişkin veriler, haberlerin yayınlandığı tarih, haberin üretildiği organizasyon, haberde başlığın özellikleri ve haberin metinle ilişkisi, haberlerin sunum biçimi şeklinde kategorilendirilmiştir. Diğer bir kategorileme ise nitel analiz yoluyla elde edilen verilerden yola çıkarak haber aktörleri, medyanın yaklaşımı, Taliban şiddetinin doğasına ilişkin tanımlamalardır. Haber çerçevelerine ilişkin veriler; geri çekilme, tahliye sürecine ilişkin eleştiri, Taliban/Talibanlaşma tehdidi, Taliban'ın gerçekleştirdiği tutuklamalar, Taliban'a yönelik protesto/protestocular, istikrarsızlık, uluslararası toplumun rolü olmak üzere 7 kategori başlığı altında toplanmıştır.

Çalışmanın soruları kapsamında araştırmanın hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir:

H.1. Analiz kapsamında incelenen gazeteler Taliban'ın Kabil'e girişi ve Amerika'nın geri çekilişi ile ilgili haberleri hükümetin resmi (dış) politikasını destekleyecek şekilde vermişlerdir.

H.2. Taliban'ın Kabil'e girişi ve Amerika'nın, Batının geri çekilişi ile ilgili seçilen gazetelerde yayınlanan haberlere haber aktörlerinin konuya ilişkin iletileri/tartışmaları hâkim olmuştur.

3.1. Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi

Bu çalışmada Kırgızistan'dan azattyk.org ve super.kg haber siteleri ile Türkiye'den sabah.com.tr ile sozcu.com.tr de yayınlanan haberler nitel ve nicel içerik analizi ile incelenmiştir.

3.1.1. Nicel İçerik Analizi Yoluyla Elde Edilen Veriler (1-5)

Tablo 1: Taliban'ın Kabil'e girişine ilişkin haberlerin yayınlandığı tarihlere göre sayı ve oranları

ABD'nin Geri Çekilişi ve Taliban'ın Kabil'e Girişine İlişkin Haberlerin Yayınlandığı Tarihler	azattyg.org		super.kg		sabah.com.tr		sozcu.com.tr	
	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%
10.08.21	-	-	1	2.44	2	3.85	3	4.55
11.08.21	2	2.86	2	4.88	-	-	2	3.03
12.08.21	4	5.71	-	-	1	1.92	-	-
13.08.21	6	8.57	5	12.20	3	5.77	3	4.55
14.08.21	-	-	3	7.32	-	-	2	3.03
15.08.21	10	14.29	4	9.76	1	1.92	4	6.06
16.08.21	6	8.57	6	14.63	6	11.54	9	13.64
17.08.21	5	7.14	2	4.88	10	19.23	7	10.61
18.08.21	6	8.57	3	7.32	5	9.62	4	6.06
19.08.21	5	7.15	2	4.88	3	5.77	5	7.58
20.08.21	3	4.29	1	2.44	7	13.46	6	9.09
21.08.21	2	2.86	2	4.88	1	1.92	2	3.03
22.08.21	1	1.43	-	-	1	1.92	-	-
23.08.21	6	8.57	4	9.76	3	5.77	4	6.06
24.08.21	2	2.86	2	4.88	1	1.92	2	3.03
25.08.21	3	4.29	1	2.44	2	3.85	1	1.52
26.08.21	2	2.86	-	-	2	3.85	3	4.55
27.08.21	1	1.43	1	2.44	1	1.92	-	-
28.08.21	1	1.43	2	2.44	-	-	4	6.06
29.08.21	3	4.29	-	-	1	1.92	3	4.55

30.08.21	2	2.86	-	-	2	3.85	2	3.03
Toplam	70	100	41	100	52	100	66	100

Tablo 1'de Taliban'ın Kabil'e girişi ve ABD'nin geri çekilişi ile ilgili olayları konu alan haberlerin yayınlandığı tarihlere bakılmıştır. Buna göre araştırmada Kırgız medyasından seçilmiş azattyk.org haber sitesinde olayların başlamasından önce ve sonraki günlerde incelenen tarihler içerisinde konu ile ilgili en çok haber 15.08.21 tarihinde yayınlanmıştır. İncelenmiş olan toplam 70 haberin yüzde 14,29'u Taliban'ın Kabil'e girdiği gün yayınlanmıştır. Taliban'ın Kabil'e girmesiyle ilgili resmî açıklama yapılmadan önce 13.08.21 tarihinde ve resmi olarak yönetimi ele geçirdiklerini bildirdikten sonraki 16-18- 23 Ağustos 2021 tarihlerinde her gün 6 tane haber yayınlanmıştır. 17 ve 19 Ağustos günlerinde beşer tane haber yer almıştır. Diğer günler azattyk.org haber sitesinde Taliban ve geri çekilişi ile ilgili haberlerin sayısı her gün 2 ya da üç tane dir. süper.kg haber sitesinde ise Taliban ve ABD ile müttefiklerinin geri çekilişi hakkında en çok haber 16.08.21 tarihinde yayınlanmıştır. Belirtilen tarihte araştırma konusuyla ilgili 6 haber yer almıştır. 13.08.21 tarihinde 5 haber yayınlanmıştır. Bu tarih Taliban'ın Afganistan'ın Kabil'den başka yerlere el koymaya başladığı günlere denk gelmektedir. 15.08.2021 tarihinde yani Taliban'ın ülke başkenti Kabil'i aldığı gün super.kg haber sitesinde 4 haber yer almıştır. Aynı şekilde 23.08.2021'deki yayınlanan haberlerin sayısı da aynıdır. Diğer günler konuyla ilgili ikişer ya da üçer tane haber bulgulanmıştır. Türk medyası olarak sabah.com.tr haber sitesine bakıldığında Taliban ve geri çekilişi ile ilgili en çok haber toplam 10 haber sayısı ile 17.08.2021 tarihinde yayınlanmıştır. Onu 20.08.2021 tarihinde yayınlanan 7 haber izlemiştir. Haber sitesi konuyla ilgili 16 Ağustos'ta 6, 18 Ağustos'ta da 5 haber diğer günlerde ise bir ya da iki haber yayınlamıştır. sozcu.com.tr haber sitesinde ise 16.08.2021 tarihinde 9 tane haber yayınlanmıştır. Onu 17.08.2021'de 7, 19.08.2021 tarihinde 5 tane haber izlemiştir. Diğer tarihlerde ise haber sitesi her gün 4, 3 ya da iki haber yayınlamakla gelişmeleri takip etmiştir.

Tablo 2: Taliban'ın Kabil'e girişi ile ilgili haberlerin üretildiği organizasyon

ABD'nin Geri Çekilişi ve Taliban'ın Kabil'e Girişi ile İlgili Haberlerin Üretildiği Organizasyon	azattyk.org		super.kg		sabah.com.tr		sozcu.com.tr	
	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%
Kendi üretimi	13	18.57	7	17.07	15	28.85	22	33.33
Haber Ajanslarının Üretimi	24	34.29	12	29.27	9	17.31	6	9.09
Karma Üretim	19	27.14	15	36.59	23	44.23	29	43.94
Çeviri Haber	2	2.86	-	-	1	1.92	3	4.55
Belirlenemedi	5	7.15	4	9.76	2	3.85	5	7.78
Sosyal Medya	7	10	3	7.32	2	3.85	1	1.52
Toplam	70	100	41	100	52	100	66	100

Tablo 2, Taliban'ın Kabil'e girişi ve ABD'nin geri çekilişini konu alan haberlerdeki bilgilerin nereden alındığını göstermektedir. azattyk.org haber sitesinde yayınlanmış haberlerin yüzde 34,29'unda dünyanın önde gelen haber ajanslarından elde edilen bilgiler kullanılmıştır. Yüzde 27,14 haber karma olarak üretilmiştir. Yani bu tür haberlerdeki bilgiler hem sosyal medya hem ajanslar hem de gazetecinin kendisinin araştırması sonucunda elde edilmiştir. Gazetecinin bilgilere kendisinin ulaşip ürettiği haberlerin oranı ise yüzde 1,57'yi göstermiştir. Haberlerin

yedi tanesinde sosyal medyadan yararlanılmıştır. Yayınlanan 5 haberde mahreç gösterilmediği için üretim organizasyonu belirlenmemiştir. super.kg haber sitesinde konuyla ilgili haberlerin yüzde 36,59'unun karma üretim olduğu tespit edilmiştir. Haberlerin yüzde 29,27'sinde bilgi kaynağı olarak haber ajanslarını referans göstermişlerdir. Yüzde 17,07 oranlı haberlerde de karma üretim olduğu ortaya çıkmıştır. 4 haberin üretildiği organizasyon belirtilmemiştir. Üç haberde de referans olarak sosyal medya gösterilmiştir. sabah.com.tr haber sitesinde ise haberlerin yüzde 44,23'ünün karma üretim olduğu ortaya çıkmıştır. Yüzde 28,85'i haber sitenin kendi üretimi iken yüzde 17,31 oranındaki haberlerin haber ajanslarından alındığı tespit edilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi iki tane haberin üretim organizasyonu belirlenmemişken iki haberdeki bilgiler de sosyal medyadan alınmıştır. sozcu.com.tr haber sitesinde de haberin üretildiği organizasyon olarak karma üretim yüzde 43,94 oranıyla ön plana çıkmıştır. Haberlerin yüzde 33,33'ü de haber sitesinin kendi üretimi olarak bulgulanmıştır. Yüzde 9,09 oranlı haberde haber ajansları bilgi kaynağı olarak gösterilmiştir. Haberlerin yüzde 7,78'inde bilgi kaynağı belirtilmemiştir. Üç haberin çeviri haber olduğu ortaya çıkarken, bir haberdeki bilgilerin üretim organizasyonu sosyal medya olarak gösterilmiştir. Bu iki ülkeden seçilen haber siteleri haberlerin üretildiği organizasyon tablosuna göre karşılaştırıldığında Türkiye'deki haber siteleri kendi ve karma üretim kategorilerinde ön plana çıkarken, Kırgızistan'da yayın yapan haber siteleri haber ajanslarının üretimine daha fazla yer vermiştir. Aynı zamanda Kırgız medyasının haber kaynağı olarak sosyal medyayı Türkiye'de yayın yapan haber sitelerine göre daha çok referans gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 3: Haberde ana başlığın özellikleri

Haberde Ana Başlığın Özellikleri	azattyg.org		super.kg		sabah.com.tr		sozcu.com.tr	
	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%
Bir Ana Başlığa Sahip, Alt ve Ara Başlık Bulunmayan	67	95.71	39	95.12	9	17.31	5	7.58
Bir Ana Başlık ve Alt Başlığa Sahip	-	-	1	2.44	2	3.85	8	12.12
Bir Ana Başlık ve Ara Başlığa Sahip	3	4.29	-	7.32	38	73.08	49	74.24
Bir Ana Başlık, Bir Alt Başlık ve Ara Başlığa Sahip	-	-	1	2.44	3	5.77	4	6.06
Toplam	70	100	41	100	52	100	66	100

Tablo 3'te incelenen haberlerin ana başlıkları üzerinde durulmuş ve ana başlıkların özelliklerine bakılmıştır. Elde edilen veriler azattyk.org haber sitesinde yer alan haberlerin yüzde 95,71'inin yalnızca bir ana başlığa sahip olduğunu ara ve alt başlıkların bulunmadığını göstermektedir. Sadece üç haberde ana başlıktan sonra ara başlığa yer verilmektedir. Aynı şekilde super.kg haber sitesinde yer alan haberlerin yüzde 95,12'sinde yalnızca bir ana başlık bulunmaktadır. Sadece 1 haber bir ana başlık ve alt başlığa sahiptir. Bir tanesinde de bir ana başlık, bir alt başlık ve ara başlık bulunmaktadır. sabah.com.tr haber sitesinde ise haberlerin yüzde 73,08'i bir ana başlık ve ara başlıklara sahiptir. Haberlerin yüzde 1,31'i yalnızca ana başlıkla yayınlanmıştır. Üç tane haberde bir ana başlık, alt başlık ve ara başlık bulunmaktadır. İki haber ise bir ana başlık ve alt başlıktan oluşturulmuştur. sozcu.com.tr haber sitesi de yüzde 74,24 oranında bir ana başlık ve ara başlığa sahip olma kategorisinde ön plana çıkmaktadır. Konuyla ilgili haberlerin yüzde 12,12'sinde bir ana başlık ve alt başlık bulunurken, beş tane haberde yalnızca bir ana

başlık yer almaktadır. 4 tane haber bir ana başlık, bir alt başlık ve ara başlığa sahip bulunmaktadır. Bu verilerden yola çıkarak sabah.com.tr ve sozcu.com.tr sitelerinin haberlerde alt ve ara başlık kullanımına önem verdikleri söylenebilmektedir.

Tablo 4: Haberde ana başlığın metinle ilişkisi

Haberlerde Ana Başlığın Metinle İlişkisi	azattyg.org		super.kg		sabah.com.tr		sozcu.com.tr	
	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%
Ana Başlık Metnin İçeriğiyle Uyumlu	54	77.14	29	70.73	38	73.08	45	68.18
Ana Başlık Metnin İçeriğiyle Bir Ölçüde Uyumlu	15	21.43	8	19.51	9	17.31	18	27.27
Ana Başlık Metnin İçeriğiyle Uyumsuz	1	1.43	4	9.76	5	9.62	3	4.55
Toplam	70	100	41	100	52	100	66	100

Taliban'ın Kabil'e girişi ile ABD'nin geri çekilişini konu alan haberlerin başlıklarının haber metinleriyle uyumlu olup olmadığı tablo 4'te görülmektedir. Buna göre azattyg.org haber sitesindeki haberlerin yüzde 77,14'ünün ana başlıkları metin içeriğiyle uyumludur. Yüzde 21,43'ünde de ana başlığın metinle bir ölçüde uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu sitedeki toplam 70 haberin 1 tanesinin başlıkla pek uyuşmadığı ortaya çıkmıştır. super.kg haber sitesinde yer alan haberlerin yüzde 70,73'ünün ana başlıkları metin içerikleriyle uyumluyken, yüzde 19,51 orandaki haberlerin ana başlıklarının metnin içeriğiyle bir ölçüde uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Söz edilen sitede yer alan 4 tane haberin ana başlıklarının metin içerikleriyle pek uyuşmadığı gözlemlenmiştir. sabah.com.tr sitesinde yer alan haberlerin ana başlıklarıyla metin içeriklerine bakıldığında toplam 52 haberin yüzde 73,08'inin ana başlığının haber içeriğiyle uyumlu olduğu gözlemlenmiştir. Yüzde 17,31 orandaki haberlerin ana başlığı da metnin içeriğiyle bir ölçüde uyumludur. Haberlerin yüzde 9,62'si başlıkların metinle uyumlu olmadığını göstermiştir. sozcu.com.tr haber sitesinde ise haberlerin yüzde 68,18'inin ana başlıkları metin içerikleriyle uyumluyken, yüzde 27,27'sinin ana başlıkları metinlerle bir ölçüde uyuşmaktadır. Aynı zamanda üç tane haberin ana başlıklarının metin içerikleriyle uyuşmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 5: Haberlerin sunum biçimi

Haberlerin Sunum Biçimi	azattyg.org		super.kg		sabah.com.tr		sozcu.com.tr	
	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%
Yalnızca Metin	4	5.71	8	19.51	-	-	-	-
Metin+Fotoğraf	61	87.14	29	70.73	43	82.69	57	86.36

Metin +Video	-	-	4	9.76	3	5.77	5	7.58
Metin+Video+Fotoğraf	7	10	-	-	6	11.53	4	6.06
Toplam	70	100	41	100	52	100	66	100

Tablo 5, haberlerin sunum biçimini göstermektedir. azattyk.org haber sitesinde yer alan haberlerin yüzde 87,14'ü metin ve haberi destekleyici fotoğrafla sunulmuştur. Toplam 70 haberin yüzde 10'unda hem metin hem video hem de fotoğraf bir arada kullanılmıştır. 4 haber de yalnızca metin ile sunulmuştur. super.kg haber sitesinde haberlerin yüzde 70,73'ü metin ve fotoğrafla sunulmuşken, yüzde 19,51'i yalnızca metinle yayınlanmıştır. 4 tanesinde haber metnini video desteklemektedir. sabah.com.tr sitesinde ise yalnızca metinle sunulan haber bulunmamıştır. Haberlerin yüzde 82,69'u metinle birlikte fotoğrafla yayınlanmıştır. 6 tane haber yani toplam 52 haberin yüzde 1,53'ünde metin video fotoğraf üçü aynı anda kullanılmıştır. Burada azattyk.org sadece bir tane fotoğrafa yer verirken, sabah.com.tr'nin haberi kanıtlayıcı birden fazla fotoğraf kullanımıyla dikkat çektiği söylenebilir. sozcu.com.tr sitesinde toplam 66 haberin yüzde 86,36'si metin ve fotoğrafla sunulmuştur. Yüzde 7,58'inde de haber metniyle birlikte video kullanılmıştır. Haberlerin yüzde 6,06'sında metin, video, fotoğraf üçü bir arada kullanılmıştır.

3.1.1. Nitel İçerik Analizi Yoluyla Elde edilen Veriler (6-9)

Tablo 6: Haber aktörleri

Haber Aktörleri	azattyg.org		super.kg		sabah.com.tr		sozcu.com.tr	
	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%
Afgan Yetkililer	4	5.71	2	4.88	5	9.62	3	4.55
Taliban	49	70	35	85.37	27	38.57	43	65.15
ABD'li Yetkililer	14	20	6	14.63	16	30.77	11	16.67
Kırgızistan/Kırgız Yetkililer	3	4.29	5	12.20	-	-	-	-
Türkiye / Türk Askerleri	2	2.86	1	2.44	8	15.38	13	19.70
Afganistan/Afgan Halkı	8	11.43	11	26.83	5	9.62	9	13.64
Muhallifler	14	20	6	14.63	15	28.85	8	12.12
Diğer	3	4.29	2	3.85	4	7.69	3	4.55
Afgan Yetkililer+ABD'li Yetkililer+Türkiye/Türk Askerleri	6	8.57	4	9.76	3	5.77	2	3.03
Toplam	70	100	41	100	52	100	66	100

Tablo 6'da Taliban'ın Kabil'e girişi ve ABD'nin geri çekilişi ile ilgili habere konu edilen haber aktörlerine yer verilmiştir. azattyg.org sitesinde Taliban 49 haberde ana aktör olarak yer alırken, ABD'li yetkililer 14 haberde, muhalif olanlar 14, Afganistan halkı 8 haberde haber aktörü olarak yer almıştır. Bunun dışında diğer başlığı altında yayınlanan haber sayısı üçtür. Diğer 6 tane haberde Afgan yetkililer+ABD'li yetkililer+Türkiye/Türk askerleri bir arada yer almaktadır. super.kg haber sitesindeki haberlerin 35 tanesinde Taliban ana haber aktörüdür. 11'inde de Afganistan ve Afgan halkı ana aktörken, 6 haberde ABD'li yetkililer, 5 haberde Kırgızistan bulunmaktadır. 14 haberde de Taliban'a muhalif olanlar ana aktör olarak sunulmuştur. sabah.com.tr sitesinde toplam 52 haberin 27'sinde Taliban ana aktör olarak konu alınmıştır. Haberlerin 15'inde aktörler Taliban yönetimine muhalif olarak sunulmuştur. 13 haberde de ABD'li yetkililer, 8 haberde Türkiye / Türk askerleri, 6 haberde Afgan yetkililer+ABD'li yetkililer+Türkiye/Türk askerleri bir arada kullanılmıştır. sozcu.com.tr'deki haberlerin 43'ünde Taliban ana aktördür. 13 haberde Türkiye/Türk askerleri, 11'inde ABD'li yetkililer, 9 tanesinde Afganistan/Afgan halkı, 8'inde muhalif olanlar haber aktörü olarak değerlendirilmiş, konuya ilişkin haberler elitlerin tartışması üzerinden kamuoyuna sunulmuştur.

Tablo 7: Haber çerçeveleri

Haber Çerçeveleri	azattyg.org		super.kg		sabah.com.tr		sozcu.com.tr	
	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%
Geri Çekilme	2	2.86	1	2.44	-	-	3	4.55
Tahliye Sürecine İlişkin Eleştiri	6	8.57	9	22	11	21.15	8	14.55
Taliban/Talibanlaşma Tehdidi	26	37.14	13	37.71	18	34.62	22	33.33
Taliban'ın Gerçekleştirdiği Tutuklamalar	7	10	5	12.20	9	17.31	6	9.09
Taliban'a Yönelik Protesto/Protestocular	5	7.14	3	7.32	2	3.85	1	1.52
İstikrarsızlık	8	11.43	6	14.63	4	7.69	7	10.61
Uluslararası Toplumun Rolü	14	20	8	19.51	12	23.08	15	22.73
Toplam	70	100	41	100	52	100	66	100

Tablo 7'de politika kesinliği bağlamında araştırma örneklemini seçilen haber sitelerinde yer alan ABD ve NATO güçlerinin geri çekilmesi, Taliban'ın Kabil'e girişiyle ilgili haberlerin çerçevelerine bakılmıştır. Elde edilen veriler incelenen haber sitelerinde yer alan haberlerin çoğunun haber çerçevesinin Taliban/Talibanlaşma tehdidi olduğunu göstermekte ve politika belirsizliğine dikkat çekmektedir. azattyg.org haber sitesinde yayınlanan haberlerin yüzde 37,14'ünün haber konusu Taliban/Talibanlaşma tehdidiyken, yüzde 20'si uluslararası toplumun rolüyle ilgilidir. Haberlerin yüzde 11,43'ü de istikrarsızlık, yüzde 10'u Taliban'ın gerçekleştirdiği tutuklamalar yüzde 8,57'si tahliye sürecine ilişkin eleştiriler, yüzde 7,14'ü Taliban'a yönelik protesto/protestocular yüzde 2,86'sı geri çekilme olarak bulgulanmıştır. super.kg haber sitesinde de haber çerçevesi olarak ilk sırada yüzde 37,71 oranla Taliban/Talibanlaşma tehdidi yer almaktadır. Bunun dışında haberlerin yüzde 22'si tahliye sürecine ilişkin eleştiri, yüzde 19,51'i uluslararası toplumun rolü, yüzde 14,63'ü istikrarsızlık, yüzde 12,20'si Taliban'ın gerçekleştirdiği tutuklamalar, yüzde 7,32'si Taliban'a yönelik protesto/protestocular, yüzde 2,44'ü geri çekilmeyle ilgilidir. Türkiye'deki haber sitelerinden temsilci olarak seçilen sabah.com.tr' de yayınlanan yüzde 34,62 haberin çerçevesinin Taliban/Talibanlaşma tehdidiyle ilgili olduğu tespit edilmiştir. Ardından yüzde 23,08 ile uluslararası toplumun rolü ve yüzde 21,15 oranla tahliye sürecine ilişkin eleştiri bulunmaktadır. Haberlerin yüzde 17,31'i Taliban'ın gerçekleştirdiği tutuklamalar, yüzde 3,85'i Taliban'a yönelik protesto/protestocular ile ilgilidir. sozcu.com.tr'de de diğer haber sitelerin de olduğu gibi yüzde 33,33 oranla Taliban/Talibanlaşma tehdidi ilk sıraya yer almaktadır. Haberlerin yüzde 22,73'ü uluslararası toplumun rolü, yüzde 14,55'i tahliye sürecine ilişkin eleştiri, yüzde 10,61'i istikrarsızlık, yüzde 9,09'u Taliban'ın gerçekleştirdiği tutuklamalar, yüzde 4,55'i geri çekilme, yüzde 1,52'si Taliban'a yönelik protesto/protestocular ile ilgilidir.

Tablo 8: Taliban'ın Kabil'e girişine ilişkin medyanın yaklaşımı

Taliban'ın Kabil'e Girişine İlişkin Medyanın Yaklaşımı	azattyg.org		super.kg		sabah.com.tr		sozcu.com.tr	
	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%
Saldırı	19	27.14	12	29.27	13	25	17	25.76
Savaş	2	2.86	5	12.20	-	-	-	-
Kaos	26	37.14	17	41.46	17	32.69	22	33.33
İstikrarsız Siyasi-Askeri Durum	7	10	4	9.76	-	-	-	-
Taliban işgali	-	-	-	-	9	17.31	15	22.73
Trajedi	-	-	-	-	7	13.46	8	12.12
Toplam	70	100	41	100	52	100	66	100

Tablo 8, incelenen internet haber sitelerinin Taliban'ın Kabil'e girişine medyanın nasıl yaklaştığını ve olayı nasıl tanımladıklarını göstermektedir. Elde edilen haberlere göre azattyg.org sitesinde yer alan haberlerin yüzde 37,14'ünde Taliban'ın Kabil'e girişi kaos, yüzde 27,14'ünde de saldırı olarak tanımlanmıştır. Haberlerin yüzde 10'unda da istikrarsız siyasi-askeri durum olarak tanımlama yapılmış, politika belirsizliğine dikkat çekilmiştir. super.kg haber sitesindeki haberlerin yüzde 41,46'sında Taliban'ın Kabil'e girişi kaos olarak tanımlanırken, yüzde 29,27'sinde saldırı olarak sunulmuştur. Yüzde 12,20 oranlı haberlerde ise savaş olarak tanımlanmıştır. sabah.com.tr sitesindeki haberlerde en çok kullanılan tanımlama kaostur. Haberlerin yüzde 32,69'unda yer almaktadır. Bundan sonra saldırı yüzde 25, Taliban işgali yüzde 17,31, trajedi ise yüzde 13,46 oranında kullanılmıştır. Aynı şekilde sozcu.com.tr'de de olayı tanımlamak için en çok kaos kelimesi kullanılmıştır. Bu tanım toplam haberin yüzde 33,33'nü oluşturmaktadır. Bunun dışında saldırı yüzde 25,76, Taliban işgali yüzde 22,73, trajedi yüzde 16,67 orandaki haberlerde tanım olarak kullanılmıştır.

Tablo 9: Taliban şiddetinin doğasına ilişkin tanımlamalar

Taliban Şiddetinin Doğasına İlişkin Tanımlamalar	azattyg.org		super.kg		sabah.com.tr		sozcu.com.tr	
	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde%
Afganistan'ı Kontrol Altına Aldı	9	12.86	11	26.83	7	13.46	11	16.66
Afganistan'ı Ele Geçirdi	7	10	6	14.63	9	17.30	15	22.73
Şehirleri Patlattı	3	4.29	6	14.63	2	3.85	4	6.07

Kadınların Dışarı Çıkmalarını Yasakladı	4	5.71	3	7.32	3	5.77	2	3.03
Saldırı Başlattı	-	-	-	-	4	7.69	4	6.07
Saldırıları Arttırıyor	-	-	-	-	2	3.85	3	4.55
Afganistan'a El Koydu	-	-	-	-	11	21.15	8	12.12
Afganistan'ı Devraldı	6	8.57	3	7.32	5	9.62	7	10.61
Afganistan'ı İşgal Etti	-	-	-	-	8	15.38	9	13.64
Diğer	41	58.57	12	29.27	2	3.85	3	4.55
Toplam	70	100	41	100	52	100	66	100

Tablo 9'da Taliban'ın Kabil'e girişini konu alan haberlerde Taliban'ın uyguladığı şiddetin doğasına ilişkin tanımlamalara bakılmıştır. Tabloda görüldüğü gibi azattyk.org sitesinde en çok kullanılan tanımlamalar: Afganistan'ı kontrol altına aldı (%12,86), Afganistan'ı ele geçirdi (%10), Afganistan'ı devraldı (%8,57), Kadınların dışarı çıkmalarını yasakladı (%5,71). super.kg haber sitesinde ise Afganistan'ı kontrol altına aldı (%26,83), şehirleri patlattı (%14,63), Afganistan'ı ele geçirdi (%14,63), kadınların dışarı çıkmalarını yasakladı (%7,32), Afganistan'ı devraldı (%7,32) filleri en çok kullanılmıştır. sabah.com.tr haber sitesinde Taliban'ın davranışları için en çok yapılan tanımlamalar ise Afganistan'a el koydu (%21,15), Afganistan'ı ele geçirdi (%17,30), Afganistan'ı işgal etti (%15,38), Afganistan'ı kontrol altına aldı (%13,46), Afganistan'ı devraldı (%9,62), saldırı başlattı (%6,7), kadınların dışarı çıkmalarını yasakladı (%5,77), saldırılarını arttırıyor (%3,85). sozcu.com.tr haber sitesinde Afganistan'ı ele geçirdi (%22,73), Afganistan'ı kontrol altına aldı (%16,66), Afganistan'a el koydu (%12,12), Afganistan'ı işgal etti (%13,64), Afganistan'ı devraldı (%10,61) saldırı başlattı (%6,07), şehirleri patlattı (%6,07) tanımlamaları yer almış, geleceğe dair politika belirsizlikleri dört haber sitesinde de yoğun şekilde vurgulanmıştır.

SONUÇ

Medya dış politika karar verme sürecinde en önemli aktörlerden biridir. Medyanın bu alandaki performansı, devletin siyasal sistemi, hükümetin iletişim politikası, siyasi-ekonomik yapı ve ilgili medya işlevlerini yerine getiren özel iletişim kanalları tarafından belirlenmektedir. Medya, gündem belirleme perspektifi aracılığıyla dış politika olaylarını yansıtmakta, karar vericileri etkilemekte ve onları medya aracılığıyla kendilerine özgü yaklaşımları ile yanıt vermeye zorlamaktadır. Haber raporları eleştirel bir çerçeveye sahip olduğunda, hükümet konuya ilişkin bir şeyler yapmaya zorlanabilmekte, medya politikayı önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

Politika-medya ilişkisinin önemine atıfta bulunarak Türk ve Kırgız medyasında dış politikaya ilişkin konuların nasıl çerçeveslendiğini, medyanın konuya yaklaşımının nasıl olduğunu ortaya koymayı amaçlayan çalışmada elde edilen bulgular Taliban'ın Kabil'e girişi ve ABD'nin Afganistan'dan geri çekilişi ile ilgili senaryoda politika-medya etkileşim modelinin temel argümanlarının geçerli olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında analiz edilen tüm gazetelerde Taliban'ın Kabil'e girişi ve Amerikan güçlerinin Afganistan'dan çekilmesi sonrasında olayların daha çok Taliban/Talibanlaşma tehdidinin artmasına paralel olarak istikrarsızlık bağlamında çerçeveslendiğini ortaya koymaktadır.

Kırgızistan internet medyasının temsilcisi olarak seçilen azattyk.org haber sitesi Taliban ile ilgili haberlerin çoğunluğunda birincil kaynak olarak Amerika ve Avrupa'daki haber ajanslarını referans göstererek Afganistan'daki olayları batılı ülkelerin perspektifiyle aktarmıştır. Haber sitesinin üretmiş olduğu özel haberlerde gazetecinin batıdaki siyasi uzmanlarla, elitlerle bağlantıya geçerek onların konuya ilişkin görüşlerini alması ve politik tartışmayı batılı elitler üzerinden sürdürmesi bu durumu kanıtlamaktadır. Haberlerde Taliban'ın Kabil'e girişi ile ilgili olaylar kaos ve saldırı olarak nitelendirilmiştir. Taliban'ın davranışları ifade edilirken kontrol altına aldı, ele geçirdi, yasakladı gibi saldırganlığı kasteden tanımlamalar kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırmada dikkat çeken önemli noktalardan bir tanesi de azattyk.org haber sitesinin Taliban'ın Kabil'e girişi ve ABD'nin geri çekilişini konu alan haberlerde kadınların hak, hukuklarının korunmasına yönelik vurgular yapmasıdır. super.kg haber sitesinde ise olaylar takip edilerek sadece olup bitenler aktarılmıştır. Konuyla ilgili özel röportaj, haber bulunamamıştır. Bütün haberler rutin haber türüyle sunulmuştur. Haberlerde daha çok Kırgızistan ile Afganistan ilişkilerine odaklanıldığı tespit edilmiştir.

Çalışmada Türk internet medyasının temsilcisi olarak seçilen ve büyük ölçüde siyasi iktidarın politikasını destekleyen sabah.com.tr sitesindeki haberler Türkiye'nin iç ve dış politikasının yanı sıra Afganistan ile olan resmi ilişkilerine göre şekillenmiştir. Söz konusu haber sitesi Taliban'ın Kabil'e girişini konu alan haberlerde Taliban'a karşı olumsuz bir dil kullanmış, azattyk.org sitesindeki gibi olayı en çok kaos ve saldırı olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda Taliban işgali, trajedi gibi negatif tanımlarla durumu daha da kötüleştirerek politika belirsizliği üzerinden haber aktarımını gerçekleştirmiştir. Taliban'ın davranışlarıyla ilgili olarak ele geçirdi, kontrol altına aldı fiillerinin dışında saldırı başlattı, işgal etti, saldırıyı artırıyor fiilleriyle Taliban'ın saldırganlığını daha güçlendirerek okuyucusuna sunmuştur. Benzer sonuçlar sozcu.com.tr haber sitesinde de bulgulanmış, ancak sozcu.com.tr'nin konuyu daha eleştirel ve daha derinden araştırmalarla okuyucusuna aktardığı gözlemlenmiştir.

İncelenen dört haber sitesi de Taliban üyelerini militan olarak nitelendirmiştir. Dördü de görsel kullanımında Taliban üyelerinin hırslı, saldırgan, özellikle kadınlara baskı uygulayan gruplar olduğunu gösteren silahlı fotoğraflarına yer vermiştir. Sonuç olarak dört haber sitesinde de ABD'nin geri çekilmesi ve Taliban'ın Kabil'e girişi haber dilinde kullanılan kelime seçimleriyle ve görsellerle negatif içerikte aktarılmıştır. Analiz edilen haber siteleri haber üretim sürecinde çoğunlukla Amerika ve Avrupa haber kaynaklarını referans almış, bu bulgu uluslararası haberde dışa bağımlılığın sürdüğünü kanıtlamıştır. Uluslararası ilişkiler alanında yaşanan gelişmeler ülkenin geleceği üzerinde şiddetli ya da herhangi bir etkiye sahip olduğunda medya kuruluşları ideolojik görüşleri her ne olursa olsun hükümetin yanında yer almakta, bu bilinçle habercilik anlayışını sürdürmektedir. Türkiye uluslararası toplumun önemli bir parçası/aktörüdür. Türk dış politikası Batı ve özellikle NATO'ya endekli bir anlayışla dizayn edilmektedir. Bu bilinçle Türk medyası Taliban'ın Kabil'e girişi ile ilgili haberlerde Kırgız medyasına oranla uluslararası toplumun rolüne daha fazla dikkat çekecek şekilde içerik üretimini gerçekleştirmiş ve elitler üzerinden yapmış olduğu tartışmalarla Taliban'ı Türkiye-Afganistan ilişkilerinden bağımsız küresel bir tehdit olarak tanımlamıştır.

Medyanın dış politika konusunda ülkenin ulusal çıkarları doğrultusunda hükümetin resmi politikasına uygun habercilik anlayışını sürdürmesi ve çerçevelemiş olduğu konuları elitlerin tartışmaları üzerinden gerçekleştirmesi analiz için seçilen konu kapsamında da net bir şekilde bulgulanmıştır. Bununla birlikte bu çalışma sayım örnekleme tekniğiyle seçilen Kırgızistan'dan iki Türkiye'den iki olmak üzere dört haber sitesinin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi ile sınırlandırılmıştır. Gelecekte yapılacak olan benzer araştırmalarla konunun tekrar edilmesi, elde edilecek bulgularla temel argümanların desteklenip, desteklenmediğinin ortaya konması bilimsel alana katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın, politika bağlamında hükümet- medya ilişkilerine dair mevcut literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmadi, A. (2011). Dini Tarihi ve Sosyolojik Boyutuyla Taliban Hareketi. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimler Bilim Dalı.
- Ahmetbeyoğlu, A. (2004). Afganistan Üzerine Araştırmalar. İstanbul: Tatav Yayınevi.
- Baltacı, A. (2019). Nicel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 5(2), 368-388.
- Baumgartner, F. & Jones, B. (1993). *Agendas and Instability in American Politics*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Bennett, W. L. (1990). 'Toward a Theory of Press-State Relations in the United States', *Journal of Communication* 40(2), 103-125.
- bbc.com.kg (2021). <https://www.bbc.com/kyrgyz/world-57591669> (Erişim Tarihi: 26.06.2021)
- Bilgin, N. (2006). Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cohen, B. (1994). The View from the Academy *The Media, Public Opinion and US Foreign Policy in the Gulf War* (pp. 8-11). Chicago: University of Chicago Press.
- Cottle, S. (2006). *Mediatized Conflict: Developments in Media and Conflict Studies*. Berkshire: Open University Press.
- Din, J. U., Ahmad, L. & Ullah, R. (2021). Evaluating The Impact Of Policy Certainty And Violence On Media Coverage Of The U.S Withdrawal From Afghanistan And Re-Emergence Of Taliban: Comparative Analysis Of New York Times, The News And Outlook Afghanistan, *Pak. Journal of Int'L Affairs*, 4 (4), 176-194
- Entman, RM. (2003). *Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and US Foreign Policy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gowing, N. (1994). 'Real-Time Television Coverage of Armed Conflicts and Diplomatic Crises: Does It Pressure or Distort Foreign Policy Decisions', Harvard Working Paper, Cambridge, MA: The Joan Shorenstein Barone Center on the Press, Politics and Public Policy, Harvard University.
- Hallin, D. (1986). *The Uncensored War*. New York: Oxford University Press.
- Herman, ES. & Chomsky, N. (1988). *Manufacturing Consent*. New York: Pantheon.
- Hilsman, R. (1987). *The Politics of Policy Making in Defense and Foreign Affairs: Conceptual Models and Bureaucratic Politics*. Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall.
- Lawrence, R. (2000). *The Politics of Force: Media and the Construction of Police Brutality*. Berkeley: University of California Press.
- Lawrence, R.G. (2010). Researching Political News Framing: Established Ground and New Horizons. In P. D'Angelo and Kuypers, JA (eds) *Doing News Framing Analysis*. New York: Routledge, 265-285.
- Maley, W. (2008). Looking Back at the Bonn Process. *Afghanistan: Transition Under*
- Minear, L., Colin S. & Robert W. (1997). *The News Media, Civil Wars and Humanitarian Action*. Boulder, CO & London: Lynne Rienner.

- Mutçalı S. (1995). Arapça Türkçe Sözlük, İstanbul: Dağarcık Yayınları.
- Müjde, V. (2001). Afganistan ve Sal Sütle-i Taliban. Kabil: Meyvend Yayınevi.
- Nakahara, J.& Shahin, S. (2021). All the President's Media: How News Coverage of Sanctions Props up The Power Elite and Legitimizes U.S. Hegemony. In: Davis, SH, Ness, I (eds) Sanctions as War: Anti-İmperialist Perspectives on American Geo-Economic Strategy. Boston, MA: Brill, 77–90.
- Neuman, W.L. (2012). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar. İstanbul: Yayın Odası.
- Robinson, P. (2000). The policy-media interaction model: Measuring media power during humanitarian crisis. *Journal of peace research*, 37(5), 613-633.
- Robinson, P. (2001). Theorizing the influence of media on world politics: Models of media influence on foreign policy. *European Journal of Communication*, 16(4), 523-544.
- Robinson, P. (2017). The media and foreign policy. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
- Rouke, L.& Anderson T. (2004). "Validity in Quantitative Content Analysis", See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/226751197>. (Erişim Tarihi: 08.12.2022)
- Saray, M. (2002). Afganistan ve Türkler. Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Schön, Donald A. & Rein, M. (1994). Frame Reflection. Toward the Resolution of Intractable Policy Controversies. New York: Basic Books.
- Smith, S. & Clarke, M. (1985). *Foreign Policy Implementation*. London: Allen and Unwin.
- sputnik.kg (2021). <https://sputnik.kg/politics/20210817/1053581857/afganistan-taliban-kyjmyly-fakty.html> (Erişim Tarihi: 17.08.2021)
- Zaller, J. (2003). A new standard of news quality: burglar alarms for the monitorial citizen. *Political Communication* 20(2), 109–130.

- **Etik kurul onayı:** Etik kurul onayına ihtiyaç bulunmamaktadır.
- **Yazar katkı oranları:** “ABD'nin Afganistan'dan Geri Çekilmesi ve Taliban'ın Kabil'e Girişine İlişkin Haberlerin Medyada Sunumu: azattyk.org, super.kg ve sabah.com.tr, sozcu.com.tr Haber Sitelerinin Analizi” başlıklı bu çalışmada birinci yazar (Betül Pazarbaşı) %50, ikinci yazar (Farida Kachybekova) %50 oranında katkı sağlamıştır.
- **Çıkar çatışması:** Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

-
- **Ethics committee approval:** There is no need for ethics committee approval.
 - **Author contribution rate:** In this study titled “Presentation of the News on the Withdrawal of the USA from Afghanistan and the Entry of the Taliban into Kabil: Analysis of azattyk.org, super.kg and sabah.com.tr, sozcu.com.tr News Sites” the first author (Betül Pazarbaşı) 50% of the second author (Farida Kachybekova) 50% has contributed.
 - **Conflict of interest:** There is no conflict of interest.

Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.
This study was carried out in accordance with research and publication ethics.